

Quinze anys de biblioteques escolars a Catalunya (1992-2007) crònica d'una altra oportunitat perduda

Mònica BARÓ

Teresa MAÑÀ

RESUM: *L'article fa un balanç de les accions que s'han dut a terme en l'àmbit de les biblioteques escolars a Catalunya, des de l'any 1992 —data en què es tancava un panorama anterior publicat en aquesta revista— fins a l'actualitat. Se'n descriu la situació actual segons un estudi fet a tot l'Estat espanyol i es valoren les iniciatives dutes a terme per les administracions educatives catalanes, entre les quals la posada en marxa, des del curs 2004, del programa «PuntEdu». Així mateix, es revisen les activitats reivindicatives de la professió docent i bibliotecària en defensa de les biblioteques escolars. Finalment, es fa un repàs de la formació adreçada al personal i de les publicacions aparegudes. Es conclou que, malgrat les oportunitats que s'han presentat i els recursos que s'hi han destinat, les biblioteques escolars segueixen essent l'assignatura pendent del sistema bibliotecari del país.*

MOTS CLAU: biblioteques escolars, Programa PuntEdu.

INTRODUCCIÓ

Fa quinze anys, i en aquesta mateixa revista, les autores signàvem un article de revisió de la situació de les biblioteques escolars a la dècada dels vuitanta en què evidenciàvem que, tant des dels entorns bibliotecaris com docents, es detectava un interès notable per la seva promoció i la seva millora.¹ No obstant això, també constatàvem que es trobava a faltar una «política institucional per a la

Mònica Baró. <baro@ub.edu>

Teresa Mañà. <mana@ub.edu>

Universitat de Barcelona. Facultat de Biblioteconomia i Documentació.

Article arribat l'octubre de 2007.

1. Mònica Baró, Teresa Mañà, «Eppur si muove: un decenni de biblioteques escolars», *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 8 (1991), p. 24-30.

creació i el manteniment de les biblioteques escolars, responsabilitat del Departament d'Educació, que podria aprofitar alguns dels recursos existents en el camp bibliotecari en col·laboració amb el Departament de Cultura». Com a possible solució proposàvem que «aquestes actuacions podrien passar per la relació entre les Centrals tècniques provincials i els Centres de Recursos per tal de centralitzar les adquisicions, els processos tècnics i les qüestions d'assessorament» i establíem que «paral·lelament, caldria unificar les iniciatives de formació dels especialistes en biblioteca escolar, a partir d'uns currículums homogenis», com a única manera de «garantir la rendibilitat de les inversions econòmiques de les diverses administracions en la biblioteca escolar, i la seva contribució definitiva a la renovació pedagògica en les escoles de titularitat pública».

A finals dels anys noranta, en un altre article de revisió de la situació, el balanç que fèiem del desenvolupament de les biblioteques escolars a Catalunya també ens deixava un regust agredolç.² Les expectatives despertades pel canvi de sistema educatiu de 1992 s'havien frustrat, en part, per la manca d'una política autonòmica encaminada a dotar els centres d'una eina que, en el nou context, havia de ser imprescindible. Però a més, i malgrat l'aprovació de la *Llei del sistema bibliotecari de Catalunya* (1993) que en feia un imperatiu legal a Catalunya, el Departament d'Educació d'aleshores declinava clarament la seva responsabilitat envers aquest sector i, a més de no establir cap mena de política per a potenciar-lo, encara retallava les poques ajudes que hi destinava fins aleshores. El contrapunt positiu a aquest context llastrant, dèiem, era que «a manca de polítiques específiques, el desenvolupament de la biblioteca escolar ha estat impulsat pel propi sector educatiu i bibliotecari que, amb una gran vitalitat, ha generat una variada gamma d'actuacions en tots els camps, des de la formació a les accions reivindicatives». Aquella situació, a més, contrastava notablement amb el context estatal, en un moment en què des de l'administració s'impulsaven diverses accions de foment de les biblioteques escolars.³

El cert és, però, que durant tots aquests anys el món bibliotecari ha sofert notables transformacions derivades de la introducció de les tecnologies de la

2. Una revisió de la situació de les biblioteques escolars a Catalunya durant la dècada dels noranta es pot consultar a: Mònica Baró, «La biblioteca escolar: un sector desatès però dinàmic», *Anuari de biblioteconomia, documentació i informació: Bibliodoc 1999* (Barcelona: Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya, 1999), p. 41-52.

3. Una revisió de la les actuacions entorn de les biblioteques escolars en el context de l'estat entre 1990 i 2002 es pot consultar a: Mònica Baró, Teresa Mañà, «Situación actual de las bibliotecas escolares», *CLIJ: cuadernos de literatura infantil y juvenil*, núm. 146 (2002), p. 15-24. Disponible en línia a: <<http://www.fundaciongsr.org/documentos/2664.pdf>> [Totes les consultes d'aquest article s'han fet amb data: 10/09/2007].

informació que han reforçat, sobretot, el seu rol de mediació. A diferència del que ha succeït en les biblioteques universitàries, que han aprofitat el nou context per fer un salt qualitatiu de primera magnitud, la biblioteca escolar ha quedat al marge d'aquest procés i ha deixat passar una oportunitat excel·lent per a reforçar el seu valor educatiu total. No hem d'oblidar que, des de sempre, les biblioteques escolars catalanes —i les espanyoles, en el seu conjunt— s'han orientat bàsicament a una de les moltes funcions que els són pròpies, i s'han dedicat a oferir als nois i noies fons d'imaginació per a la promoció de la lectura, deixant de banda els aspectes relatius a la recerca i el tractament de la informació. D'altra banda, durant la dècada dels noranta, la de la introducció de les tecnologies de la informació als centres educatius, les polítiques institucionals apostaren per la creació d'unes aules d'informàtica totalment desvinculades de la biblioteca, reforçant així un divorci que no es dona en altres tipus de biblioteca i que, en el cas de les biblioteques escolars, és gravíssim: la biblioteca tendeix així a esdevenir un espai obsolet, que només ofereix llibres, mentre que allò «modern» —les tecnologies i, sobretot, Internet— no hi té res a veure.

El panorama ha canviat, en part, a partir de l'any 2004, quan des del Departament d'Educació s'ha començat a considerar la necessitat d'intervenir en les biblioteques escolars d'una manera més efectiva i s'ha impulsat un programa «PuntEdu», que valorarem en un altre apartat.

Avui, quinze anys després del primer article, tot i els canvis notables que s'han produït en el món de l'ensenyament no universitari, les biblioteques escolars catalanes continuen essent una assignatura pendent.

1 COM SÓN AVUI LES NOSTRES BIBLIOTEQUES ESCOLARS?

La dècada dels noranta la iniciàvem amb un estudi sobre la situació de les biblioteques escolars a les escoles públiques de Catalunya que podia haver estat la pedra angular per a la planificació d'un veritable sistema.⁴ D'aleshores ençà no comptem amb cap altre diagnòstic general, i els estudis que s'han fet a Catalunya han estat de tipus local; més aviat informes previs a la posada en marxa d'algun dels programes de biblioteca escolar que han endegat municipis (Cornellà, el Prat de Llobregat, Sabadell, Sant Feliu de Llobregat o Vilanova i la Geltrú) que, sovint, es limiten a recopilar les dades bàsiques per a fonamentar les actuacions, però que no ens permeten d'establir línies evolutives.

4. Mònica Baró, Teresa Mañà, Anna M. Roig, *Les biblioteques a les escoles públiques de Catalunya*. (Barcelona: Diputació de Barcelona, 1990).

En altres casos, com per exemple Barcelona, s'han fet estudis més complets, però els resultats obtinguts no es poden generalitzar al conjunt de Catalunya.⁵

A manca de dades actualitzades, per tal de conèixer la situació de les nostres biblioteques escolars hem de prendre com a referència els únics dos estudis d'abast estatal que s'han dut a terme en els darrers anys, el primer fet durant el curs 1995-1996⁶ i el segon, el curs 2005-2006.⁷ Si el primer intentava avaluar la situació de les biblioteques quant a recursos i equipaments però també la seva funció en els centres, el segon feia més èmfasi en l'anàlisi dels usos de la biblioteca per part de l'alumnat i el professorat. En ambdós estudis, la situació de les biblioteques catalanes no difereix, en l'essencial, de la situació estatal.

Els estudis, malgrat els anys que els separen, presenten un resultat similar en molts aspectes; bàsicament, ens dibuixen unes biblioteques constituïdes en gran part per documents impresos, amb una presència ínfima de documents audiovisuals i electrònics —potser més elevada en el cas dels centres d'educació secundària— i una nul·la provisió de recursos accessibles en línia. Tampoc han millorat ni les ràtios d'ítems per alumne —actualment, només el 28 % dels centres arriben als 10 documents per alumne—, ni la composició del fons, que continua mantenint un índex molt elevat d'obres de ficció en detriment de les fonts d'informació i de coneixement —només el 10 % presenta la proporció que recomana l'IFLA.⁸

I si, en general, no es pot parlar de millores significatives, en alguns dels aspectes estudiats el retrocés ha estat notable: així, si analitzem l'actualització dels fons, veiem que encara no arriba al 50 % el nombre de biblioteques que fan esporgades periòdicament i que un 25 % de les biblioteques incorpora menys de 50 ítems anuals. Tampoc no s'observa millora quant als horaris d'obertura i d'accés a la biblioteca per part de l'alumnat, ni tampoc quant a l'existència de personal qualificat per a gestionar-les, personal que, d'altra banda no hi dedica més d'una hora diària. El mateix model de biblioteca s'ha

5. Mònica Baró, Teresa Mañà, Maite Comalat, «Las bibliotecas de los centros públicos de educación secundaria en la ciudad de Barcelona», *Anales de Documentación*, núm. 5, (2002), p. 51-79.

6. *Situación de las bibliotecas escolares en España. 1995/96*. Estudi elaborat per les associacions ANABAD i FESABID i subvencionat pel Ministerio de Educación y Ciencia a partir d'una mostra significativa de 740 centres, tant d'ensenyament primari com secundari, distribuïts per tot el territori. Un resum de les conclusions principals d'aquest estudi pot consultar-se a «La situación de las bibliotecas escolares en España: estudio a nivel nacional», *Educación y biblioteca*, núm. 71 (1996), p. 7-16.

7. Álvaro Marchesi, Inés Miret (dir.), *Las bibliotecas escolares en España: análisis y recomendaciones*. (Salamanca: Fundación Germán Sánchez Ruipérez, 2005). L'estudi de camp es dugué a terme a partir d'enquestes a 16.000 alumnes, 400 escoles i instituts i 3.800 professors de tot Espanya. Les dades poden consultar-se a: <http://www.fundaciongsr.es/pdfs/bibliotecas_escolares.pdf>.

8. Segons les directrius internacionals esmentades, aquesta proporció hauria d'establir-se en un 70 % d'obres de consulta enfront un 30 % d'obres de ficció.

desvirtuat en aquests deu anys, afavorint l'aparició de biblioteques d'aula, en detriment de la consolidació de les biblioteques centrals.

Lògicament, hi ha hagut millores notables pel que fa a l'automatització dels catàlegs, a la qual cosa ha contribuït la distribució de programari específic gratuït —recordem que el Ministerio de Educación proveïa el programa *ABIES* i que la Generalitat ofereix el programa *Pèrgam*—, la qual cosa no implica que hagi millorat l'organització dels fons.

Les principals aportacions del segon estudi són les referides als usos i a les valoracions que fan de la biblioteca els membres de la comunitat escolar: en aquest sentit, tot i que s'ha incrementat el nombre de biblioteques que s'integren en el projecte educatiu de centre i que moltes tenen el seu propi programa, la biblioteca és poc utilitzada —prop del 75 % dels docents de secundària no hi porta mai els seus alumnes i el 50 % dels alumnes no la fa servir mai en hores de classe— i, tot i ser el servei més generalitzat i més ben valorat, el 20 % de les biblioteques no fa préstec a domicili. Els nois i noies hi troben a faltar documents electrònics i accés a la xarxa, ja que només vora el 8 % de les biblioteques disposen de bons equipaments informàtics i de connexions ràpides.

En la majoria dels casos, les escasses dotacions en fons i personal impedeixen de posar a l'abast dels alumnes i professors materials per a complementar els ensenyaments rebuts a l'aula i, per tant, no poden contribuir com caldria a un canvi en el mètode educatiu. Això no obstant, les biblioteques de primària es mostren més actives que les de secundària, malgrat que aquestes segones disposen de millors equipaments i fons.

Com veiem, les dades que ofereixen aquests estudis no dibuixen una situació gaire millor que la que oferia l'estudi de 1990 per a Catalunya: tot i la llarga tradició de treball en aquest àmbit, la situació de les biblioteques escolars catalanes s'ha estancat fins a anivellar-se amb la mitjana de l'Estat i, si prenem com a referència els resultats de l'estudi més recent, fins i tot es pot considerar que hem retrocedit en alguns aspectes. No obstant això, per afinar més en un diagnòstic que hauria de ser sempre previ a qualsevol actuació, seria convenient disposar d'un nou estudi que abastés únicament el territori català i que actualitzés les dades obtingudes fa més de quinze anys.

2 ACCIONS INSTITUCIONALS PER AL DESENVOLUPAMENT DE LES BIBLIOTEQUES ESCOLARS

Els anys noranta s'iniciaven amb un nou marc legislatiu que, en principi, hauria d'haver afavorit el desenvolupament de les biblioteques escolars. D'una

banda, la Llei d'ordenació general del sistema educatiu (LOGSE), de 1990, proposava un canvi en la metodologia docent que, per a dur-se a terme amb efectivitat, necessitava disposar de bones biblioteques als centres escolars. D'altra banda, la llei de biblioteques del Parlament de Catalunya de 1993⁹ establia l'obligatorietat de tots els centres d'ensenyament no universitari de comptar amb una biblioteca, a diferència de la primera Llei de biblioteques de 1981, que no les tenia en compte.¹⁰ Paradoxalment, aquest marc legislatiu favorable no significà una millora de les biblioteques escolars catalanes: la reforma es portà endavant sense potenciar les biblioteques i la llei del Parlament no s'acomplí en la seva totalitat. L'aprovació d'uns articles referits a biblioteca escolar en una llei «pròpia» del Departament de Cultura generà certes tensions i, com a resultat, a partir de 1993 el Departament d'Educació anul·là les campanyes de dotació de fons que havia dut a terme des de 1984 en col·laboració amb l'associació L'Amic de Paper.¹¹ Durant uns cursos es tornà al sistema de lots més o menys tancats que arribaven a poquíssims centres, sense suport tècnic i s'eliminaren les visites a les escoles. En aquesta dècada dels noranta, la conselleria argumentava que el desplegament de la LOGSE requeria tota la inversió disponible i que les biblioteques escolars no eren una prioritat. No obstant això, apostà fort pel desenvolupament d'un programa de gestió de fons documental, el ja esmentat *Pèrgam*, de distribució gratuïta a les escoles, per tal que cada centre establís el seu catàleg resident que, com a molt, permetia copiar alguns registres d'una base de dades gestionada des del Departament però alimentada per diverses entitats.

La finalització de la campanya féu que molts ajuntaments que s'havien compromès en la dotació econòmica per a la compra de fons es desentenguessin de les seves biblioteques. No obstant això, n'hi hagué d'altres que, un cop finalitzat l'ajut de la Generalitat, s'ocuparen del manteniment de les biblioteques escolars i, fins i tot, establiren programes específics per a consolidar-les.¹² Per ajudar els ajuntaments en aquesta tasca, la Diputació de Barcelona engegà el 1999 el programa «Biblioteca i escola» amb l'objectiu de potenciar l'ús de la biblioteca escolar i la col·laboració entre aquesta i la biblioteca pública, en el qual

9. Articles 24 i 44 de la Llei del Sistema Bibliotecari de Catalunya, *Diari oficial de la Generalitat de Catalunya* (29 de març de 1993).

10. Catalunya, «Llei de biblioteques», *Diari oficial de la Generalitat de Catalunya* (22 d'abril de 1981).

11. Els lots de llibres seleccionats, catalogats i preparats per ser utilitzats eren lliurats als centres que rebien també sessions d'assessorament de bibliotecaris per a organitzar i fer funcionar la biblioteca.

12. Cornellà, el Prat de Llobregat i Sant Feliu de Llobregat en són dos exemples. En aquests darrers anys, l'Ajuntament de Barcelona ha engegat també el seu pla de biblioteques escolars per als centres d'ensenyament municipals.

es dotava els centres escollits amb materials bibliogràfics, ordinadors i els alumnes —més de tres mil— participaven en el programa de formació d'usuaris «Exploradors de biblioteques», amb materials molt atractius preparats específicament per a diferents segments d'edat.¹³

Clarament, durant la dècada dels noranta l'administració educativa abandonà l'aposta per les biblioteques escolars en un moment clau per al seu desenvolupament i renovació i, mentre les nostres biblioteques s'omplien de paquets de llibres que no s'usaven per falta de personal format per incorporar els materials al fons i fer-los útils al centre, a l'aula del costat s'instal·laven desenes d'ordinadors que poc a poc s'anirien connectant a Internet i que, aquests sí, connectaven l'escola al món.

Situats en el període de canvi polític a Catalunya, en els darrers anys, el Departament d'Educació dels dos governs de coalició ha fet algun pas endavant per promoure les biblioteques escolars. La signatura del pacte del Tinell, que dedicava tot un apartat al tema de les biblioteques i tenia en compte el desplegament de les biblioteques escolars en el context d'un sistema de lectura pública, fou el punt de partida. En la primera legislatura, a partir del curs 2004-2005, el Departament d'Educació inicià un programa de biblioteques escolars (batejat amb el nom molt discutit de «PuntEdu»), «amb l'objectiu de consolidar i impulsar el funcionament de la biblioteca com a eina bàsica d'aprenentatge en el desenvolupament de totes les àrees i per a fomentar l'hàbit lector, i de fer de la biblioteca un servei i un recurs pel professorat i un espai obert a tota la comunitat educativa».¹⁴ Els centres eren seleccionats per mitjà d'una convocatòria específica que avaluava els projectes, rebien dos ordinadors per a les biblioteques, un pressupost de 2.000 euros per a adquirir recursos i, també i el més important, el professor responsable del projecte disposava d'una dedicació màxima de 12 hores setmanals per als centres de primària i de 9 hores setmanals per als de secundària per dedicar-s'hi.¹⁵ Per al

13. Barcelona (Província). Diputació Provincial, *Programa Biblioteca Pública-Biblioteca Escolar* [en línia], <<http://www.diba.es/biblioteques/treballenxarxa/quefem/xarxabiblioteques/projectebibliote-caiescola.asp>>. Una altra iniciativa en aquest sentit impulsada per la Diputació de Barcelona consistí en l'organització del Laboratori biblioteca escolar-biblioteca pública que durant els cursos 2004-2005 i 2005-2006 reuní professionals de diferents camps per analitzar i potenciar les possibilitats de cooperació entre aquest dos tipus de biblioteca. <<http://www.diba.es/biblioteques/treballenxarxa/quefem/xarxabiblioteques/projectelaboratori.asp>>

14. Catalunya. Departament d'Educació, *Programes d'innovació educativa*, <<http://www.xtec.net/innovacio/biblioteques/presentacio.htm>>.

15. A aquesta oferta s'hi afegí, els cursos 2005-2006 i 2006-2007, l'aportació econòmica del Ministeri de Educació y Ciència per una quantitat que superava el milió d'euros i que permeté que els centres rebessin ajuts d'entre 1.800 i 15.000 euros.

curs 2005-2006 se seleccionaren 286 centres i per al 2006-2007, 300 centres educatius més. Aquesta era, efectivament, una aposta arriscada i que es diferenciava notablement de tot el que s'havia fet fins llavors en relació amb les biblioteques escolars. No obstant això, la seva aplicació no responia a un pla pròpiament dit en què s'establissin les fases i els terminis per a la implantació de les biblioteques a tot el territori, ni es coneixia el total pressupostari i, a més, s'engegava sense comptar amb la infraestructura suficient. Les mancances afectaven, i afecten, aspectes bàsics com que la nova versió del programa *Pèrgam*, que havia de permetre la catalogació compartida, no estava a punt; la formació per als professors-bibliotecaris no arribava ni als mínims establerts en l'etapa anterior o no s'havien previst els estàndards que havien de complir les biblioteques.

Malgrat tot, el nou govern apostà per la continuïtat del programa en el seu pla d'acció, encara que el nombre de biblioteques que podien participar-hi es reduïa de 300 a 200 i l'atribució d'equipaments informàtics no es feia automàticament. Amb tot, i per efecte de la incorporació de la sisena hora lectiva a l'ensenyament primari públic, el programa perdia el que havia estat el seu principal valor: les hores de dedicació d'un professor a la biblioteca.¹⁶ Es podria dir que la posada en marxa del programa, reunia a parts iguals entusiasme, mitjans i precipitació i que els seus resultats són, en aquest moment, del tot incerts: l'avaluació del «PuntEdu» resta pendent.

3 LA PROFESSIÓ ES MOU

A diferència de les institucions educatives, que no han estat molt amatents al desenvolupament d'unes biblioteques escolars realment efectives, la professió, entesa com totes aquelles persones que des de l'àmbit bibliotecari i des de l'àmbit educatiu treballen en o per la biblioteca escolar, s'ha mantingut molt activa, tant en les seves reivindicacions com en l'organització d'esdeveniments per potenciar-ne el desenvolupament i el reconeixement.

En aquests anys, a la tasca iniciada per l'Associació L'Amic de Paper, s'hi ha afegit el Grup Bibliomèdia, que forma part de la Federació de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya. Aquestes entitats, juntament amb

16. Catalunya, Departament d'Educació, «Ordre EDU/113/2007, de 18 d'abril, de convocatòria de concurs públic per a la selecció de projectes d'innovació educativa del programa de Biblioteca Escolar «PuntEdu» (espai de coneixement, aprenentatge i gust per la lectura) duts a terme per centres educatius públics i privats concertats», *Diari oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 4876 (4 de maig de 2007), p. 15.627.

d'altres com Rosa Sensat i la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona formen part del Grup de Biblioteques Escolars del Col·legi Oficial de Bibliotecaris–Documentalistes de Catalunya que es creà l'any 1993. D'aquest grup han partit diverses accions per a la millora de les biblioteques escolars: la difusió d'un *Manifest per les biblioteques escolars* (1994) —que també signaren diversos sindicats, les associacions de pares i mares d'alumnes, així com altres entitats representatives de l'educació al país—;¹⁷ la campanya «A l'escola i a l'institut, ara... la biblioteca!» (1998) per a reivindicar la biblioteca als centres educatius i que, tot i que recollí unes 16.000 signatures, no tingué cap resposta per part del Departament; la traducció i revisió de les *Directrius de biblioteques escolars* (2005), editades en col·laboració amb el Departament d'Educació, i, de manera regular, les Jornades de Biblioteques Escolars, celebrades a Barcelona (1999), a Cornellà de Llobregat (2002) i al Prat de Llobregat (2005), amb una assistència de públic que en la darrera edició arribà als tres-cents participants.

Una altra iniciativa destacable fou la creació, el 1998, de la llista de distribució BESCOLAR, la primera específica de biblioteques escolars d'àmbit espanyol, des de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona, que es complementava amb un lloc web i que incorporava informació i recursos útils.¹⁸

Darrerament, s'ha creat una nova plataforma, el GIBE (Grup Interuniversitari per a les Biblioteques Escolars), de la qual formen part, essencialment, professors de les facultats d'Educació i de Biblioteconomia de Catalunya i que constitueixen una nova veu en la defensa de la qualitat d'aquest recurs pedagògic, tot vetllant per la formació de qui n'hauria de ser el responsable.

4 FORMACIÓ DELS BIBLIOTECARIS ESCOLARS

Tot i les oscil·lacions que les autoritats educatives han mostrat en el suport cap a les biblioteques escolars, des de diverses institucions s'ha continuat oferint tota mena de formació per a aquelles persones, preferentment professors d'ensenyament primari, que volien adquirir uns coneixements mínims per a tirar endavant la biblioteca del seu centre.

17. El text complet del manifest es pot consultar a «Manifest per les biblioteques escolars», *Item*, núm. 15 (1994), p. 160-162. Versió en línia a: <<http://www.raco.cat/index.php/Item/article/view/22454/22288>>.

18. BESCOLAR <<http://bidoc.ub.es/pub/bescolar/>>.

Aquesta formació se centrava més aviat en aspectes biblioteconòmics, ja que s'ha concebut per a donar resposta a la necessitat que sentien els docents d'adquirir les habilitats tècniques i de gestió requerides per a tirar endavant la biblioteca, tot i que també es complementava amb coneixements sobre producció editorial adreçada als infants i joves, i ha estat impartida per personal bibliotecari.

En general, els cursos que s'han dut a terme han estat de curta durada, des de les setmanes intensives de les escoles d'estiu als cursos de 30 o 60 hores de la Generalitat, clarament insuficients per a formar en la diversitat de tasques i funcions que ha de dur a terme una biblioteca escolar actual. No obstant això, iniciatives de caràcter més formal que s'havien iniciat a principis dels noranta com el Postgrau de Biblioteques Escolars,¹⁹ amb una durada de 180 hores, de les quals una part important eren de pràctiques en una biblioteca, deixaren de tenir continuïtat, afectats per la manca de política de les autoritats educatives i per la manca de definició de la figura del bibliotecari escolar.

L'inici del programa «PuntEdu», el curs 2004-2005, significà, com hem vist, una aposta arriscada i beneficiosa per part de l'administració educativa autonòmica, essencialment amb la creació de la figura del «professorat responsable de la biblioteca escolar». Ara bé, la formació d'aquest professorat resulta insuficient, tenint en compte el nombre d'hores (menys de setanta hores, entre el primer i segon any, per a conèixer el model de biblioteca, la seva organització, el tractament dels fons, el programa d'automatització, la dinamització, les activitats formatives, etc.) i els nous rols que, en principi, ha de complir la biblioteca a l'escola.

A l'espera del desenvolupament del nou marc de formació del professorat, que preveu la possibilitat que s'estableixin mencions específiques de biblioteca escolar com una mena d'especialització en la carrera inicial dels mestres, i altres itineraris formatius per al bibliotecari dels centres d'ensenyament secundari i de Batxillerat, la formació dels bibliotecaris escolars continua essent una qüestió per resoldre.

5 PUBLICACIONS SOBRE LA BIBLIOTECA ESCOLAR

Una bona mostra de l'activitat de les nostres biblioteques escolars és l'elevat nombre de publicacions amb què comptem avui sobre el tema. I si l'any 1990,

19. Organitzat conjuntament pel Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura de la Universitat Autònoma de Barcelona, l'Escola Universitària de Biblioteconomia i Documentació de Barcelona i l'Associació de Mestres Rosa Sensat, el Postgrau s'impartí els cursos 1991-1992 i 1992-1993.

les tres publicacions que ressenyàvem, totes d'autores catalanes, eren tot el que es podia trobar al mercat en el context espanyol, avui ens arriben interessantíssimes aportacions d'aquí i de fora. En alguns casos es tracta de publicacions institucionals, impulsades per les unitats administratives que es fan càrrec de les biblioteques escolars; en d'altres, els títols formen part de col·leccions més o menys especialitzades publicades per fundacions, associacions i, fins i tot, d'editorials comercials. En la nombrosa bibliografia hi trobem des de revisions històriques a plantejaments teòrics de la biblioteca escolar, des de manuals de procediments tècnics a experiències i reflexions sobre la funció educadora de la biblioteca o sobre la seva relació amb les biblioteques públiques. Davant la impossibilitat, no ja de comentar-la, sinó tan sols de citar-la, remetem a la compilació que n'ha fet —i que actualitza periòdicament— la biblioteca de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, la més completa quant al tema que ens ocupa.²⁰

Si en la dècada dels vuitanta els escassos títols referits a biblioteca escolar posaven l'èmfasi en aspectes tècnics, les obres actuals prenen com a referència un model teòric de biblioteca escolar com a centre de recursos per a l'aprenentatge. No obstant, una atenta mirada a la producció posa de manifest que aquest model teòric és només un lloc comú i que, majoritàriament, la biblioteca s'associa preferentment a la funció d'animació a la lectura i s'oblida o s'esmenta tímidament la funció educativa de la biblioteca, el seu paper de suport en els aprenentatges, en un món marcat clarament per la tecnologia i per la societat de la informació.

Una publicació de caràcter diferent és la selecció bibliogràfica per a la biblioteca escolar d'infantil i primària —es preveu també per a secundària— elaborada pel Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació amb la col·laboració del Departament d'Educació, que recull més de 600 títols d'imaginació i de coneixements.

6 A MANERA DE CONCLUSIÓ

És de doldre que en aquests quinze anys que hem revisat, la biblioteca escolar a Catalunya hagi passat d'un lloc capdavanter a una mitjanja vergonyosa. En aquest temps, altres comunitats autònomes, que partien de situacions més desafavorides, han fet els deures prou aplicadament per disposar de materials,

20. Biblioteca Rosa Sensat, *La biblioteca escolar* (Bibliografia seleccionada, 29). Disponible en línia: http://www.xtec.net/innovacio/biblioteques/6bib_29-05.htm.

recursos, programes, ajudes i un llarg etcètera, que els permet parlar de les seves biblioteques escolars com una realitat, potser encara no consolidada però amb clares expectatives de millora.

És imprescindible que, des dels organismes responsables de la política bibliotecària del país, es prengui consciència de la necessitat de dotar, d'una vegada per totes, els centres educatius de biblioteques adequades. Cal que qui ha d'aplicar aquestes polítiques comparteixi el model de biblioteca amb els sectors educatius i bibliotecaris que tant la reivindiquen. La biblioteca que ara necessitem trenca definitivament l'esquema del dipòsit de llibres —bàsicament de lectura— i s'articula entorn del concepte de CRAE (centre de recursos per a l'aprenentatge i l'ensenyament) tot integrant-se en el projecte educatiu com una eina de suport a la docència i de formació. És per això que, des de les més diverses instàncies del món educatiu, es reclamen espais i equipaments suficients, dotacions documentals actualitzades i en tots els suports i, sobretot, personal específic i amb formació. Aquesta nova biblioteca ha de servir tota la comunitat educativa durant tot l'horari lectiu i ha d'estar organitzada segons els sistemes biblioteconòmics habituals per tal de facilitar la recerca i, especialment, la formació dels alumnes en l'ús de la informació.

Crear i impulsar aquestes biblioteques requereix més que diners o hores de mestres; cal creure en aquest model, integrar-lo en el centre i fer-ne la base de la pedagogia, preparar mestres perquè sàpiguin utilitzar la biblioteca i bibliotecaris que sàpiguin quin servei pot donar, calen equips directius convençuts del valor de la biblioteca escolar i, sobretot, calen polítics i tècnics en les administracions corresponents que planifiquin les accions sobre la base del coneixement de la situació real i facin ràpid i bé la feina que —encara— no s'ha fet en aquests quinze anys.

BIBLIOGRAFIA

BARCELONA (Província). Diputació Provincial. *Programa Biblioteca Pública-Biblioteca Escolar* [en línia]. <<http://www.diba.es/biblioteques/treballenxarxa/quefem/xarxabiblioteques/projectebibliotecaiescola.asp>>.

BARÓ, Mònica. «La biblioteca escolar: un sector desatès però dinàmic», *Anuari de biblioteconomia, documentació i informació: Bibliodoc*, (1999), p. 41-52.

—; TERESA MAÑÀ, «Eppur si muove: un decenni de biblioteques escolars», *Item: revista de biblioteconomia i documentació*, núm. 8 (1991), p. 24-30.

- ;—. «Situación actual de las bibliotecas escolares», *CLIJ: cuadernos de literatura infantil y juvenil*, núm. 146 (2002), p. 15-24. Disponible en línia a: <<http://www.fundaciongsr.org/documentos/2664.pdf>> [consulta: 10/09/2007].
- ;—. COMALAT, Maite. «Las bibliotecas de los centros públicos de educación secundaria en la ciudad de Barcelona», *Anales de Documentación*, núm. 5, (2002), p. 51-79.
- ;—. ROIG, Anna M. *Les biblioteques a les escoles públiques de Catalunya*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1990.
- CATALUNYA. «Llei de biblioteques», *Diari oficial de la Generalitat de Catalunya* (22 d'abril de 1981).
- . Departament d'Educació. «Ordre EDU/113/2007, de 18 d'abril, de convocatòria de concurs públic per a la selecció de projectes d'innovació educativa del programa de Biblioteca Escolar «PuntEdu» (espai de coneixement, aprenentatge i gust per la lectura) duts a terme per centres educatius públics i privats concertats», *Diari oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 4876 (04 de maig de 2007), p. 15.627.
- . *Programes d'innovació educativa*. <<http://www.xtec.net/innovacio/biblioteques/presentacio.htm>>
- «Manifest per les biblioteques escolars», *Item*, núm. 15 (1994), p. 160-162. Versió en línia a: <<http://www.raco.cat/index.php/Item/article/view/22454/22288>>.
- MARCHESI, Álvaro; MIRET, Inés (dir.). *Las bibliotecas escolares en España: análisis y recomendaciones*. Salamanca: Fundación Germán Sánchez Ruipérez, 2005. Les dades poden consultar-se a: <http://www.fundaciongsr.es/pdfs/bibliotecas_escolares.pdf>.
- «La situación de las bibliotecas escolares en España: estudio a nivel nacional», *Educación y biblioteca*, núm. 71 (1996), p. 7-16.